

Dansk Center for Herregårdsforskning i 2005

Ved museumsdirektør Britta Andersen

Efter den spæde start i december 2004 kom *Dansk Center for Herregårdsforskning* for alvor i gang i 2005. Blandt årets store begivenheder skal her fremhæves Centerets første konference i april måned, hvor emnet var *Herregårdenes Indian Summer: fra Grundloven i 1849 til Lensafsløsningsloven i 1919*, og den glade nyhed i november med en bevilling på 2.8 mio. kr. fra Det frie Forskningsråd for Kultur og Kommunikation. Alt i alt lykkedes det i 2005 Centeret at sætte nogle markante milepæle og bevise, at der er interesse, opbakning og behov for en intensiv forskningsindsats på herregårdsområdet.

Forskning

Pr. 1. marts 2005 blev mag.art. i kunsthistorie Anne Grethe Sværke ansat ved Centeret i et ph.d.-stipendium med emnet: *Ridderromantik, Renæssance og Repræsentation: Dansk herregårdsbyggeri 1830-1900*. En stor del af de danske herregårde blev bygget i denne periode og er oftest tegnet af nogle af tidens førende arkitekter. Imidlertid er historicismens byggerier et overset emne, hvor arkitekturen oftest kategoriseres som „stilforvirring“ – altså noget, der ikke er værd at beskæftige sig med. Anne Grethe Sværke vil i sin

afhandling tage emnet op til revision. Første del af afhandlingen, som er blevet færdig i årets løb, rummer en kortlægning af herregårdsarkitekturen i 1800-tallet. Anne Grethe Sværke har i den forbindelse bl.a. arbejdet med definitionen af, hvad der er en herregård, og hvad der ikke er. Af den gruppe, hun har udskilt som herregårde, har hun analyseret hvilke gårde, der har en nyopført eller væsentlig ombygget hovedbygning i perioden 1830-1900; herunder indgår også et indgående arbejde med den geografiske fordeling af byggerierne og de enkelte byggeriers stilarter.

Som nævnt ovenfor bevilgede Det frie Forskningsråd for Kultur og Kommunikation i november måned 2.8 mio. kr. til Centerets satsningsområde: Herregårde fra perioden 1849-1919. Bevillingen, der trådte i kraft pr. 1. februar 2006, går til et projekt med titlen *Herregårdenes og Godsernes Indian Summer. Godsdrift og herregårdskultur i Danmark 1849-1919*. Midlerne er bevilget til etablering af en forskningsgruppe under ledelse af Centerets næstformand dr.phil. Carsten Porskrog Rasmussen og med deltagelse af Anne Grethe Sværke. I gruppen kommer endvidere til at indgå cand.mag. i etnologi Signe Boeskov og ph.d. i historie Adam Schacke. De to nye medarbejdere på Centeret

ansættes i hhv. et 3-årigt ph.d.-stipendium med titlen *Herskab og den rette opførelse. En kulturhistorisk undersøgelse af kulturelle kendetegn og dagligliv blandt godsejerfamilier i Danmark, 1850-1900* og et toårigt post.doc. stipendium om *Godsernes struktur, økonomi og drift 1849-1919*. Medvejledere på dette satsningsprojekt er to af Centerets øvrige bestyrelsesmedlemmer; museumsinspektør, ph.d. Mikkel Venborg Pedersen fra Nationalmuseet og professor Gert Bech-Nielsen fra Arkitektskolen Aarhus.

Gennem hele 2005 har Centeret arbejdet tæt sammen med Aarhus Universitet og flere museer i Ringkøbing Amt om et stort forskningsprojekt vedr. den vestjyske herregård Nr. Vosborg. Herregården er købt af ejendomsselskabet Realea – et datterselskab af Fonden Realdania – som planlægger at bygge hovedbygningen om til conferencecenter m.m. I tilknytning til dette forandringsprojekt har Aarhus Universitet taget initiativ til at iværksætte paleobotaniske, arkæologiske og historiske undersøgelser af stedet. Det er hensigten, at samarbejdet bl.a. skal omfatte forskning, konferencer og publikationer, hvorfor professor Gert Bech-Nielsen fra Centerets bestyrelse er indtrådt i Styregruppen for Nr. Vosborg-projektet.

Dansk Center for Herregårdsforskning har af Møllerens Fond fået tildelt 168.360 kr. til et projekt om *Matadoren – Gerhardt de Lichtenbergs liv og virke*. Projektet, der udarbejdes af museumsinspektør Annette Hoff fra Horsens Museum, er tænkt som en del af et større forskningsprojekt om forholdet mellem herregårde og købstæder. Beløbet er givet under for-

udsætning af, at de resterende midler til forskningsprojektet bevilges andetsteds. Foreløbigt er der fra Familien Hede Nielsens Fond bevilget 50.000 kr. til formålet. Der søges fortsat hos flere andre fonde til gennemførelse af projektet i sin fulde udstrækning.

Centeret fik i årets løb overdraget fotografierne Thomas og Poul Pedersens arkiv med fotografier af danske herregårde. Arkivet er en rig kilde til dokumentation af danske herregårdsbygninger gennem to generationer, og der arbejdes i øjeblikket på at systematisere og registrere materialet, der foreligger som en samling sort-hvide fotos fra ca. 1915-95.

I begyndelsen af december blev cand.mag. Dorte Christensen tildelt et ph.d.-stipendium ved det Humanistiske Fakultet ved Aarhus Universitet. Stipendiet har titlen „Retskultur på danske godser i 1700-tallet“, og det er tanken, at Dorte Christensen fra marts 2006 tilknyttes den nyoprettede forskningsgruppe ved Centeret.

Midt i december måned modtog Centeret tilsagn fra Arkitektskolen Aarhus om bevilling af ½ ph.d.-stipendium på Institut for Arkitektonisk Kulturarv til undersøgelse af muligheder og begrænsninger i fremtidig anvendelse af herregårdenes historiske avlsbygninger. Centeret påbegynder arbejdet med at finde samfinansieringsmuligheder først i 2006.

Centeret har i årets løb fået mundtligt tilsagn om midler til en undersøgelse af Forsikrings-selskabet Kustos, der blev stiftet af og for landets godsejere i 1881. Selskabets arkiv er foreløbigt anbragt på Centeret til nærmere undersøgelse, og der ansøges i 2006 om de fornødne midler til at skrive selskabets historie.

Året igennem arbejdede en netværksgruppe på etableringen af et digitalt opslagsværk om danske herregårde på domænet www.danskeherregaarde.dk. Der er udviklet et koncept for databasens informationsstruktur samt retningslinier for dens indhold. I den forbindelse er der i samarbejde med Arkitekt-skolen Aarhus fremstillet en demo til illustration af websitets muligheder. Centeret har endvidere fået stillet en færdigprogrammeret database til rådighed. For at afprøve formidlings- og registreringsmetoden i praksis ønsker Centeret at indlede processen med et pilotprojekt på en enkelt herregård. Til formålet er udvalgt herregården Bidstrup ved Langå, og der er indgået et samarbejde med gårdens ejer, der er positivt indstillet over for projektet.

Formidling

Som planlagt i 2004 var Dansk Center for Herregårdsforskning den 20. og 21. april 2005 vært ved en konference om *Herregårdenes Indian Summer – fra Grundloven 1849 til Lensafsløsningsloven 1919*. Konferencen var velbesøgt med godt 50 deltagere og blev gennemført med støtte fra Direktør M.C. Holsts Legat, C.A.C. Fonden, Nykredits Fond, Jyske Bank, Margrethe og Johs. la Cours Fond og Tuborgfondet. Centeret arbejder p.t. med redaktionen af en antologi baseret på foredrag og resultater fra konferencen. Bogen forventes at udkomme til maj 2006 og trykkes med støtte fra bl.a. Lilian og Dan Finks Fond, Landsdommer V. Gieses legat og Fonden af 28. februar 1970 til støtte for kulturens formål og Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse.

I årets første måneder blev Dansk Center for Herregårdsforskningens website etableret på domænet www.herregaardsforskning.dk. Sitet rummer informationer om Centeret og dets aktuelle aktiviteter, så som arrangementer, forskning, kommende projekter, ansatte og bestyrelse. Der er endvidere blevet udarbejdet en omfattende tematisk opdelt oversigt over litteratur om henholdsvis herregårde og bypalæer, der blev tilgængelig på sitet ved årsskiftet.

Publikationsmæssigt var Centerets flittige stab, Anne Grethe Sværke, Marie Louise Aaberg Andersen og Dorte Christensen, også aktive på andre fronter i 2005. De bidrog alle med artikler til bogen *Herregårde · Jordegods · Herlighed. Tanker fra Gammel Estrup*, som udkom i august 2005 i anledning af Herregårdsmuseets 75 års jubilæum som statsanerkendt museum for dansk herregårdskultur.

Endelig har Centeret påbegyndt arbejdet med udgivelsen af foredrag fra arkitekturkonferencen *Bypalæer og adelsgårde i Norden · 1720-1800*, afholdt på Charlottenborg i september 2005 af *Herregårdspuljen*. Denne publikation forventes at udkomme i september 2006.

Året igennem var Anne Grethe Sværke en flittig foredragsholder, idet hun deltog aktivt i tre seminarer: a). Konferencen *Herregårdenes Indian Summer. Fra Grundloven 1849 til Lensafsløsningsloven 1919*, afholdt den 20. og 21. april på Gammel Estrup, b). Seminar arrangeret af *Akademiet for Æstetikfaglig Forskeruddannelse, Forskerskole i Kultur, Litteratur og Kunstfag*, afholdt den 7. og 8. september på

Aarhus Universitet, c). Seminaret *Længsel og Stolthed, Middelalderen i 1800-tallet*, arrangeret af Center for Vikingetids- og Middelalderstudier, afholdt 4. november på Aarhus Universitet.

Personale

Personalemæssigt fik Centeret en lidt omtumlet start. Sekretariatsleder Marie Louise Aaberg Andersen gik på barselsorlov i maj måned, og som vikar for hende ansatte bestyrelsen cand.mag. i historie og filosofi Dorte Christensen. I starten af december indløb den gode nyhed, at Dorte Christensen havde fået tildelt et treårigt ph.d.-stipendium ved Aarhus Universitet, hvorfor hun forlader posten som sekretær først i det nye år. I hendes sted har Centeret ansat Pernille Roholt, der er cand.mag. i historie og europastudier, og som er frisk på at tage fat på de mange nye opgaver, Centeret vil byde på fremover.

Centeret er således atter bragt i god og stabil personalemæssig gænge, nye og givtige forskningsprojekter er bevilget og de første publikationer godt på vej. Nogle af de opgaver, der står forrest i det nye år, er planlægning og afholdelse af en konference i samarbejde med Nr. Vosborg-projektet. Konferencen er planlagt til at finde sted den 26. og 27. april 2006 og skal inddrage forskere fra Norge, Sverige, Finland og Danmark. Emnet er endnu ikke endelig fastlagt, men skal i sagens natur handle om herregårdskultur. En eller flere publikationer vil følge i kølvandet på denne konference og samarbejdet med Nr. Vosborg-projektet generelt.

Herregården Ravnholt på Fyn, opført ca. 1590-1620, ombygget 1864-1871. Foto: Anne Grethe Sværke.